

The Yeshiva Experience in the Life of a Ben Torah

Rabbi Daniel Stein

א. ס' דעת תורה, להג"ר ירוחם ליוואוויץ ז"ל (פר' כי תבוא עמ' ל"ח) - "והקמת לך אבנים גדולות וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת" (כ"ז, ב'-ג'). הנה זה כדמיון שלט התולים על פתח חנות או לפני בית מסחר גדול, המשמש לידע ולהודיע מה הם כל הדברים הנמצאים בהם, כי הנכנס במקום שאין עליה שום שלט הנה ידון ידיו מזה מסתמא נמצאים בו הרבה דברים שונים למיניהם, אולם בית מסחר המיוחד בדוקא על מין אחד, עליו ישנו שלט, המגיד לך ברור זאת וזאת תמצא כאן ולא אחרת. תמיד אני חושב לי מה טוב היה להם לאנשים כל אחד ואחד שלט מפורט וברור על כל מה אשר בקרבו ולמה עיקר תכליתו למען להכירו ולידע טיב הנהגתו. התורה ציוותה ביום עברך את הירדן עם פסיעתך הראשונה עלי דרך ארץ ישראל סמוך על ביאתך בה תקים לך שלט גדול כתוב עליו מכתב מבוואר ומפורט מהו עסק זו המדינה, ומה עיקר מסחרה, אל לך להסתובב פה ושם לחפש ולחקור מה המה ההישגים שתקבל ממנה, אין שמה כלום כי אם המפורט בהשלט ספר תורה פרושה תלויה על פתחה על פתח בית המסחר הגדול הזה, מסחר ארץ ישראל וכו', כל עסקי המדינה ואנשיה בתורה ולא זולת, אם הנך רוצה לידע מה דמות הארץ ומה טיב אזרחיה, תקרא את השלט ויניחך. ביום אשר תעברו את הירדן ראו תראו ותזכרו תכלית הארץ תקימו שלט להראות כי אמנם כל מחסרה מחסר תורה היא ולא זולת כלום, ומן הכלל כבר תדינו על הפרט להקים שלט על עצמך אתמה שלט ממנו לראות עסק האדם בעולמו.

ב. דברים (כ"ז, ט') - "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך" - [ספורנו (שם) - צייר במחשבתך]. [ס' שם משמואל (שנת תרע"ב) - הנה זה לימוד גדול לכל הבא ליטהר, שטרם יקרב לכל דבר לעשותו, הן בתורה ובתפילה וכן אפ"ל בדבר הרשות, לא יהי נבהל לעשותו טרם יצייר בעצמו היטב את הדבר ההוא וצורתו ותועלתו. וזהו (ברכות ל"ב) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין. ואפ"ל כשבא לשמוע דברי מוסר, יצייר בעצמו מקודם מה הוא בא לעשות. וזהו הסכת ושמע שאפ"ל לשמיעה צריכין לצייר מקודם].

ג. דברים (כ"ז, ט') - "ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש" - [פרש"י (שם) - אל המקום הזה. זה בית המקדש. ויתן לנו את הארץ. כמשמעו].

ד. שמות (י"ט, ד') - "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי" - [תרגום יונתן (שם) - וטענית יתכון על עננין הי כעל גדפי נשרין מן פילוסין ואובילית יתכון לאתר בית מוקדשא].

ה. שמות (כ"ה, מ') - "וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר" - [רש"י (שם) - מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש]. [בעל הטורים (שם) - ואידך וראה בנים לבניך (תהלים, קכ"ח, ו')].

ו. דרשות רבנו יוסף נחמיה קורניצר (עמ' ת"ל) - "ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אותם ראשים על העם" (שמות י"ח, כ"ה). כמה סירב משה רבנו ע"ה ולא רצה להתמנות, ובהם לא מצינו שהיו מסרבים כלל וכו'. והטעם בזה פשוט אחרי שכבר ידעו מפי יתרו שכל הדבר הקשה יביאון אל משה, כיון שהיה להם משה רבנו ע"ה בראשם ויכלו להגיש לפני דבר הקשה לא היה מהצורך שיסרבו.

ז. רוח חיים, להג"ר חיים וואלאז'יץ ז"ל (אבות פ"א מ"א) - ובזוהר אברהם אברהם פסיק טעמיה בגוויה משה לא פסיק טעמיה בגוויה, אשר בזה מרומז לנו ענין מדרגת משה איך היתה יותר נעלה ממדרגת אברהם אבינו וכו'. ולבאר זה מה גדולתו של משה ע"ה בהא דלא פסיק טעמיה בגוויה וכו' כי באמת השם הוא עצם הנפש של האדם וכו', וזהו הענין בכפילת השמות אברהם אברהם הראשון מורה על עצם הנפש שרשו העליון ששם עיקר מדור הנשמה משתלשל ממנה מקצתה בגוף וכו', ואברהם השני מורה על קצה התחתון של הנשמה שנשתלשל בגוף וכו', וזה כוונתם אברהם אברהם פסיק טעמיה בגוויה רצונם לומר בין אברהם דלעיל שהוא הנפש בשרשה בעולם העליון, ובין אברהם השני כשהיא מלובשת בגוף, אבל משה משה לא פסיק טעמיה בגוויה שנזדכך אצלו הגוף כל כך עד שלא היה חוצץ ומפסיק בין הארת הנשמה בעולם העליון לכשהיא מלובשת בגוף, אלא משה משה לא פסיק טעמיה בגוויה שנזדכך אצלו הגוף כל כך עד שלא היה חוצץ ומפסיק כלל בין הארת הנשמה כשהיא העולם העולם לכשהיא בגוף.

ח. גמ' יומא (פו.) - גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך.

ט. בראשית (כ"ה, י"ב) - "ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו" - [מדרש רבה (שם) - ובשעה שעלו בשמים וראו דיוקנו של יעקב אבינו חקוק בכסא הכבוד אמרו והלא למטה הוא ומי הביאו כאן]. [בעל הטורים (שם) - סלם. בגימטריא זה כסא הכבוד].

י. ס' ניצוני שמשון, להג"ר שמשון מאוסטרופוליא הי"ד (פר' ויצא) - "ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי" (כ"ח, ט"ז), אמרו חז"ל (חולין צא): דמות אדם שבארבעת חיות המרכבה היא דיוקנו של יעקב אבינו. והנה יעקב אבינו כעת על ידי מראה הסולם שראה כסא כבודו יתב' נודע לו שגם צורתו חקוקה בכסא הכבוד, ועד עתה ידע שחקוקים בכסא הכבוד א'ריה ל'רוב נ'שר בראשי תיבות "אכן". וזהו שאמר "אכן י' ה' במקום הזה", אולם "אנכי" ראשי תיבות א'ריה נ'שר ל'רוב י'עקב, זה לא ידעתי.

יא. גמ' יומא (יב): - דתניא אין בין כהן גדול לכהן הדיוט אלא אבנט דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר אף לא אבנט.

יב. גמ' מנחות (עת): - אמר רב חסדא כהן גדול המתקרב לעבודה צריך שתי עשרונות האיפה, אחת להמשחו ואחת לחינוכו, מר בר רב אשי אמר שלש, ולא פליגי הא דעבד עבודה כשהוא כהן הדיוט, הא דלא עבד עבודה כשהוא כהן הדיוט.

יג. תלמוד ירושלמי שקלים (פ"ז ה"ד) - רבי מנא בעי מימר בו ביום שנתקרב תחילה לעבודה בו ביום נתמנה להיות כהן גדול מביא שתיים אחת לחינוכו ואחת לחובת היום.

יד. ס' אור שמח (פ"ה כלי המקדש הי"ז) - ונראה לי דתלוי אם נאמר דכה"ג אבנט שלו ושל כהן הדיוט שווים (יומא ו' ע"א), הרי דכהן גדול הוי גם כהן הדיוט, שד' בגדיו שוים, רק שנתוסף עוד ארבעה בגדים, לכן מביא, כדאמר בגמרא דילן, אחת לחינוך כהן הדיוט ואחת לחינוך כהן גדול, שהוא נעשה כהן הדיוט גם כן, אבל אם נאמר דאבנטו של כהן הדיוט של בוץ ושל כהן גדול של כלאים אם כן הוי כהן גדול דבר אחר בפני עצמו, ואינו כהן הדיוט כלל, לכן אינו מביא רק אחת לחינוכו.

טו. ס' הדעה והדיבור, להג"ר זלמן סורוצקין ז"ל (ח"ג סי' ל"ו) - והיינו שעלינו לשים לב אל מצות ה' לבנות בית לשמו ית' והוא חלוק בקדושתו למדרגות שונות: עזרה, היכל, וקודש הקדשים, ולכן אחד מהם יש מטרה מיוחדת וכלים מיוחדים לאותה מטרה, היינו שבעזרה היה עומד מזבח העולה, והנכנס בה בטומאה בשוגג חייב חטאת, בהיכל נמצאו השלחן לחם הפנים והמנורה להעלות נר תמיד ומזבח הזהב לקטרת הסמים, וקדושת היכל יתירה על קדושת העזרה ואסור אפילו לכהנים לכנוס שמה ביאה ריקנית, ובקדש הקדשים שקדושתו גדולה מקדושת היכל, היה אסור לשום אדם להכנס בו רק לכהן גדול פעם אחת בשנה ביוה"כ, ומה עמד בקדש הקדשים, הארון עם הלוחות וספר התורה. ולאילו תכלית העמידו את הארון בקה"ק? וכו' לאילו מטרה צוה ה' לתת את הארון עם הלוחות וספר התורה בקה"ק, שהרי איש לא יכול היה לקרוא בספר הזה שמלבד הכהן גדול ביוה"כ אסור היה לשום איש לכנוס לפני ולפנים, ואפילו הכהן גדול לא היה יכול לקרוא בו מפני שלא היתה שם מנרה, אדרבה ענן הקטרת היה מאפיל, כדי שלא יראה מה שאסור לראות.

טז. גמ' סוטה (יז): - דתניא, היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד.

יז. ס' דרש משה, להגר"מ פיינשטיין ז"ל (פר' שלח ט"ו, ל"ח) - ומאי טעמא לא צוה ה' לעשות הצבע הדומה יותר לכסא הכבוד, וצריך לומר שהוא להורות שצריך ללכת במדרגות מדרגות עד שמגיע לכסא הכבוד ולא ברגע אחד.

יח. גמ' יומא (כח): - מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם. היו במצרים ישיבה עמהם, שנאמר לך ואספת את זקני ישראל, היו במדבר ישיבה עמהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר ואברהם זקן בא בימים, יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ויהי כי זקן יצחק, יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר ועיני ישראל כבדו מזקן. אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו, אמר רבי אלעזר שמושל בתורת רבו.

יט. רמב"ם (פ"א עבודה זרה ה"ג) - כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. וכו'. והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד. [השגת הראב"ד (שם) - א"א ותמה אני שהרי היו שם שם ועבר איך לא היו מוחין, ואפשר כי מוחים היו ולא אירע להם שישברו את צלמיהם לפי שהיו מתחבאים מהם עד שבא אברהם ושבר צלמי אביו].

כ. בראשית (מ"ו, כ"ח) - "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן" - [מדרש רבה (צ"ה, ג') - חד אמר להתקין לו בית דירה, וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו]. [ס' פרקי תורה, להגר"מ גיפטר זצ"ל (שם) - למדנו יסוד גדול והוא שא"א להעמיד תורה בישראל אלא ביסוד בתי ועד לת"ת, ישיבות ובתי מדרשות שהיא בית חייהם של ישראל].

כא. גמ' ב"ק (פב) - דתניא וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה, שנאמר הוי כל צמא לכו למים, כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו, עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת, וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי, וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת, כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה.

כב. שמות (כ"ה, ו') - "שמן למאר בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים" - [דעת זקנים מבעלי התוס' (שם) - תימה שכל הפרשה בצרכי בנין חוץ מפסוק זה שהוא צורך שלחן גבוה ואינו אומר חטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין ועצים למערכה וי"ל ששלשתן צורך בנין הן שמן המשחה שבו נמשחו ונתקדשו כל כלי המשכן וקטרת נמי שכן דרך מלכים שמבשמים להם הבית קודם שיכנסו לתוכה וכ"ש לפני ממ"ה הקדוש ברוך הוא וכן מצינו שעל ידי הקטרת שכנה נראית דכתיב וכסה ענן הקטרת וכתיב כי בענן אראה. ושמן למאור שכן דרך המלכים להדליק נר לפניהם קודם שיכנסו לבית ואף על גב דלאו לאורה הוא צריך מ"מ הוא כבוד של מעלה].

כג. רמב"ם (פ"א תלמוד תורה ה"א-ב) - נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה, אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, ואין האשה חייבת ללמד את בנה שכל החייב לתלמוד חייב ללמד. כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך.

כד. ס' אפיקי מים, להג"ר משה שפירא ז"ל (בית המקדש ענין א') - דהא פשיטא שכל איש מישראל חייב בת"ת מכיון שמצד עצם מהותם של ישראל הרי מקבלי תורה אנו ומעמד הר סיני הוא כל קיומינו ומצבינו, וממילא אין בזה שום חידוש, ונמצא שאין הפירוש שמצווים אנו ללמוד תורה בלבד, אלא שזה עצם מציאותינו, וממילא הצורך הרמב"ם להתחיל דנשים ועבדים פטורים מתלמוד תורה דבזה שפיר אשמועין חידושא שעל אף שגם הם בכלל מעמד הר סיני וכו' מכ"מ פטורים הם מדין ת"ת.

כה. בראשית (כ"ה, י"א) - "וישכב במקום ההוא" - [פרש"י (שם) - וישכב במקום ההוא. לשון מיעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה].

כו. בראשית (ל"ז, ג') - "וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו" - [פרש"י (שם) - ואנקלוס תרגם בר חכים הוא ליה, כל מה שלמד משם ועבר מסר לו].

כז. ס' אמת ליעקב, להג"ר יעקב קמנצקי ז"ל (פר' ויצא) - ואמנם זה תמוה דהרי יעקב בזמן שיצא מבאר שבע היה בן ששים ושלוש הוא למד תורה עם אברהם זקנו עד גיל חמש עשרה, ובשאר השנים הוא למד בשיבתו של יצחק, מדוע אם כן היה כל כך נחוץ ליעקב עכשיו במקום להקשיב לציוויו של הוריו לישיב בבית לבן ימים אחדים, לשבת וללמוד עוד ארבע עשרה שנה בישיבה זו וכו'. בכדי להבין את הנחיצות והדחיפות של יעקב ללכת עכשיו לישיבתו של שם ועבר אנו צריכים מקודם להבין את התורה המיוחדת שנלמדה בבית מדרשם של שם ועבר, שהיתה שונה בהחלט מתורת של אברהם ויצחק. האבות היו יושבים בישיבה ומרביצים תורה לכל הבא אליהם וכו' בבית מדרשם של האבות למדו תורה במדרגה הגדולה ביותר של אמונה ועבודת השם, מחוסנים לגמרי מהסביבה בחוץ ולא מושפעים ממנה כלל וכו'. לא כן היה אצל שם ועבר. שם, בנו של נח שנפלט מדור המבול, ניצל לא רק ממי המבול אלא גם מסביבתם של אנשי דור המבול ומהשחתתם. עבר נולד וחי בימי דור ההפלה אליו שרצו לבנות מגדל וראשו בשמים כדי למרוד בהקב"ה, אבל הוא לא נסחף עמהם ונשאר בצדקתו. רק שם ועבר, שרידים מדורות ומסביבות מושחתים, ולא אברהם ויצחק, היו יכולים ללמד ליעקב תורה הנצרכה לו כדי שיוכל להשאר בתומתו בסביבתו של לבן, איש מושחת ורשע וכו'. ומכיון שיוסף היה זה שהתגלגל לסביבת הרשעים והיה צריך לעמוד לבדו נגד כל הנסיונות שעמדו לו, והוא זה שעליו נפל העול להכין את המקום לבני יעקב לירד למצרים, היה יעקב מוכרח למסור דוקא לו את התורה המיוחדת הזאת, תורת הגלות, תורת שם ועבר.

כח. ס' אלופי יהודה (פר' וישב) - יש לפרש לפי"מ שראיתי בשם האדמו"ר מאוסטרובצה וכו', דבבית יצחק היה ג"כ יושב אהלים ולמד תורה איך להתנהג בין היהודים, ועכשיו שהלך ללמוד היאך להתנהג בין הנכרים וכו', על כן אחר שהיה בן ג' שדרך ללמדו אז תורה, למד עמו י"ד שנה כל התורה שקיבל משם ועבר בי"ד שנה והיה ביחד י"ז שנה.